

Hela researcharbetet präglades av att vi skulle granska en mycket framgångsrik lobbyorganisation, Riksorganisationen för Sveriges kvinnojourer (ROKS). Därför var vi övertygade om att problemformuleringen måste vara tydlig - annars skulle ROKS bara tåga ihjäl oss. Det hade vi sett hända tidigare. Och det gällde att välja rätt problem – annars skulle hela stödgruppen av opinionsbildare massakrera oss i debatten. I den här typen av ämnen räcker det inte att ha rätt, det räcker inte ens att kunna bevisa att man har rätt – man måste ha rätt på ett sätt som går att formulera någorlunda tydligt och enkelt.

Redan tidigt i researchen mötte vi rädslan. Här fanns forskare som var rädda att förlora möjligheten att forska om de öppet kritiserade ROKS och här fanns myndighetsföreträdare som begärde källskydd för att överhuvudtaget kommentera ROKS. En företrädare för den andra (och mycket mindre) kvinnojoursorganisationen förklarade att hon hade mycket att säga om ROKS, men att hon aldrig skulle säga det offentligt.

Frånvaron av öppet kritiska personer, kompensades av en riklig tillgång till skrivet material. Flera månader ägnades åt att läsa tusentals sidor informationstext, utbildningsmaterial, remissvar och olika interna publikationer. Det framgick tidigt att forskaren Eva Lundgren hade en särställning i förhållande till ROKS, därför ägnades särskilt intresse åt hennes forskning. Det visade sig viktigt att både producenten, Evin Rubar och redaktören, Johan Brånstad, läste hennes forskningsrapporter om normaliseringsprocessen och om rituella övergrepp. I långa textmanglingar analyserades texterna påståande för påståande. Vad skrev Eva Lundgren? Vad sa andra forskare? Hur användes forskningen av ROKS?

Vi hade tidigt beslutat att den kritiska granskningen genomgående skulle göras ur de misshandlade kvinnornas perspektiv. Det var förhållandevis enkelt att hålla undan männens perspektiv – till exempel männens rättssäkerhet, men betydligt svårare att bortse från barnens perspektiv. Med tiden utkristalliserades ett tjugotal områden där ROKS hållning eller tillvägagångssätt kunde ifrågasättas utifrån omsorgen om de misshandlade kvinnorna.

Parallellt hade Evin nu börjat tala med alla framträdande personer i ROKS-sfären. Det visade sig att hon kunde gå mycket långt i att ställa kritiska frågor, så länge hon själv inte uttalade kritiska åsikter. Det innebar att alla de påståenden som senare låg till grund för speakertexterna, kunde stämmas av med centrala företrädare – synen på männen, bilden av den misshandlade kvinnan, det stenhårda motståndet mot behandling av våldsamma män och så vidare.

Nästa steg i researchen handlade om att överblicka ROKS inflytande över politiken. Även här fanns ett stort antal frågor att välja mellan och det krävdes ett stort antal separata researchinsatser. Tillslut framstod händelseutvecklingen kring ”Nationellt råd för kvinnofrid” som den viktigaste politiska processen. Under den politiska researchen framgick Margareta Winbergs betydelse för

ROKS inflytande allt tydligare. Intervjun med henne, som innebar en resa till Brasilien, visade sig också avgörande för slutresultatet. Mycket av det som påståtts i källskyddade samtal (till exempel om ROKS och Eva Lundgrens inflytande) bekräftades nu i klartext av Margareta Winberg.

Vid publiceringen i maj 2005 hade Evin Rubar jobbat med projektet på heltid i drygt ett år och Johan Brånstad, deltid i nio månader och heltid i tre månader. I projektet ingick också fotograferna Ditte Lundberg och Lars Granstrand, samt redigeraren Lasse Tidblom.

Projektet hade startat med ett antal observationer där ROKS framstod som en hårt ideologiskt styrd organisation som fått ansvar för att samordna en central samhällsfunktion. Reportagen handlade om ROKS och organisationens praktiska och politiska inflytande. Debatten efteråt kom att handla om hela feminismen och många infallsvinklar hade egentligen inget med granskningen att göra. Ireen von Wachenfeldt avgick som ordförande för ROKS och drygt 20 av 130 kvinnojourer lämnade ROKS. Eva Lundgrens forskning granskades av Uppsala universitet. Granskarna friade henne från misstanke om fusk, men riktade mycket långtgående kritik mot hennes forskning. En av granskarna sammanfattade sin kritik: ”Sammantaget har vår granskning identifierat flera allvarliga problem i Lundgrens forskning. Här finns empiriska påståenden som saknar empirisk grund, oklarheter vad gäller urval och antal intervjupersoner, avsaknad av alternativa tolkningar, påståenden som motsägs av egna data, generaliseringar utifrån ett litet underlag. För min del betyder det att trovärdigheten i Lundgrens forskning måste ifrågasättas.”

Vi har tvingats försvara och förklara ”Könskriget” i ett stort antal debattinlägg. I fallet med det mest omtalade citatet ”män är djur” valde vi att publicera ett längre utdrag ur intervjun för att få slut på spekulationer om vrångklippning. Könskriget blev också de näst mest anmälda programmen i granskningsnämndens historia, men nämnden friade programmen på samtliga punkter.

Evin Rubar och Johan Brånstad